

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ В.К. МАМУТОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»**

**ДОНЕЦЬКИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ТА МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

**П'ЯТІ НАУКОВІ
ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ
АКАДЕМІКА
В.К. МАМУТОВА**

28 червня 2024 року

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
імені В.К. МАМУТОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

ДОНЕЦЬКИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ТА МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

**П'ЯТІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ
ПАМ'ЯТІ АКАДЕМІКА
В.К. МАМУТОВА**

28 червня 2024 року

м. Київ, 2024

Організаційний комітет / редакційна рада:

Устименко Володимир – член-кореспондент Національної академії наук України, член-кореспондент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, директор Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», Голова Донецького наукового центру Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України;

Джабраїлов Руслан – доктор юридичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»;

Гудіма Тетяна – доктор юридичних наук, старший дослідник, заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»;

Краснова Юлія – доктор юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»;

Дутов Михайло – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»;

Сошников Антон – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»;

Ляшенко Павло – кандидат економічних наук, науковий співробітник Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

*Рекомендовано до друку вченою радою Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»
(протокол № 11 від 29 липня 2024 року)*

Зареєстровано в Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (посвідчення № 253 від 15 квітня 2024 року)

П'яті наукові читання пам'яті академіка В.К. Макутова: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 28 червня 2024 р.) за заг. ред. В.А. Устименка; НАН України, ДУ «ІЕПД імені В.К. Макутова НАН України». Київ-Чернігів, 2024. 312 с.

ISBN 978-617-8145-29-3

Видання містить тези виступів учасників П'ятих наукових читань пам'яті академіка В.К. Макутова (м. Київ, 28 червня 2024 р.). Розглядаються науково-творча спадщина академіка Національної академії наук України та Національної академії правових наук України Валентина Карловича Макутова, актуальні та найбільш сучасні питання правового забезпечення господарських відносин в Україні та за кордоном, новітні тенденції у господарському процесі, шляхи модернізації та рекодифікації господарського законодавства в контексті стратегічного курсу України щодо реалізації положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Захід проведено за технічної підтримки Ресурсного Центру соціально-правової та професійної підтримки співробітників переміщених ЗВО/наукових установ (створений за підтримки Офісу Ради Європи в Україні).

Для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, студентів закладів вищої освіти, юристів-практиків, а також для працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

УДК 346.1:001.891(092)

ISBN 978-617-8145-29-3

© ДУ «ІЕПД імені В.К. Макутова
НАН України»

© Автори тез доповідей, 2024

державного університету. Серія: Економічні науки. 2014. Випуск 7. Ч. 2. С. 33–36.

7. Поліщук І.В., Кононенко Д.В. Правові засади реалізації державної політики у сфері повітряного транспорту. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2023. № 2 (67). С. 30–36.

8. Чулінда Л.І., Устинова І.П. Правові питання відновлення інфраструктури аеропортів України. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2023. № 2 (67). С. 38–46.

Олег СВІТЛИЧНИЙ,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Державної установи «Інститут економіко-
правових досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України», м. Київ
<https://orcid.org/0009-0003-9254-2674>

ПРО СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ВИДІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ РЕГУЛЮЮЧОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Економіка будь-якої держави має прогнозуватися. Розвиток усіх без винятку галузей економіки та сфер виробництва повинен здійснюватися на основі загальнодержавних, галузевих і місцевих програм. Превалювання основ ринкової економіки не означає засилля ринкового фундаменталізму і повну відсутність державного регулювання господарської діяльності. Тільки завдяки перманентному, оптимальному, зваженому і цілеспрямованому державному регулюванню різних видів господарської діяльності економіка країни може досягати бажаних результатів. Способи державного регулювання процесами в економіці можуть бути різними, проте повинні визначатися нормами законодавства з поширенням на суб'єктів їх застосування виключної компетенції за принципом «дозволено лише те, що прямо дозволено законом». Серед різних способів і засобів регулювання державою діяльності суб'єктів господарювання окремо виділяються основні засоби регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, названі частиною другої статті 12 «Засоби державного регулювання господарської діяльності» ГК України. Перелік таких засобів є виключним і складається із близько десяти видів (точно сказати не можна, оскільки можуть застосовуватися різні критерії). Серед них ліцензування названо другим [1].

Велике значення ліцензування як засобу регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання підтверджується дією статті 14 «Ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності»

ГК України, в якій ці засоби визначено спрямованими на забезпечення єдиної державної політики у сфері господарювання та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [1], а також Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [2]. Натомість постійні зміни в економіці, соціально-політичній та інших сферах, зокрема під впливом негативних факторів – пандемії, війни, ринкових криз тощо вимагають перманентних змін як серед видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, так і щодо правил і порядку здійснення.

До нормативних і практичних проблем ліцензування додається певна кількість теоретичних суперечностей, які разом із двома першими намагаються роз'яснити та усунути українські науковці. Різноманітні практичні і теоретичні проблеми як ліцензування загалом, так і ліцензування окремих видів господарської діяльності, підіймали у своїх роботах різного рівня і намагалися знайти спосіб подолання такі українські дослідники:

- загальним положенням про ліцензування, а також ліцензуванню як засобу господарсько-правового регулювання видів господарської діяльності присвячені роботи наступних учених: Є. Авер'янової [3; 5], О. Алексеевої [6], Е. Бекірової [8], К. Карчевського [19], А. Шпомер [30; 31];

- загальним положенням про ліцензування, а також ліцензуванню як засобу адміністративного управління господарською діяльністю присвячені роботи таких учених, як: А. Баженова [7], О. Кашперський [20], Л. Шестак [29];

- процесуальним аспектам вирішення спорів, пов'язаних із ліцензуванням видів господарської діяльності присвячені роботи Є. Авер'янової [4], М. Єлісеєвої [15];

- правове забезпечення ліцензування туристичної і туроператорської діяльності було предметом дослідження А. Бобкової [9], С. Галасюк [10], В. Герасименко [11];

- ліцензування здійснення приватної охоронної діяльності досліджували О. Громова [12], Ю. Ярошенко [32];

- ліцензування діяльності у сфері освіти досліджували Б. Деревянко [13], О. Зубченко [16];

- особливості ліцензування діяльності у сфері медицини були предметом досліджували Г. Миронова [24; 25], Є. Рижкова [26];

- ліцензування як засіб регулювання відносин у вугільній галузі України досліджував О. Ілларіонов [17; 18];

- ліцензуванню відносин у фінансовій та зовнішньоекономічній сферах присвячували дослідження Б. Деревянко [14], І. Солошкіна [27], В. Туманов [28];

- відносинам в окремих інших галузях і сферах господарської діяльності присвячували роботи такі вчені, як: К.В. Колесников – ліцензування ріелторської діяльності [21], Ю.В. Майборода – ліцензування діяльності у сфері автотранспорту [22], О.М. Маліченко – правове регулювання ліцензування господарської діяльності у сфері обігу дорогоцінного каміння [23].

Проте значна кількість досліджень не призвела до повного усунення суперечливих моментів у застосуванні державою ліцензування як одного із основних засобів регулюючого впливу держави Україна на діяльність суб'єктів господарювання. Потреба у спрощенні процедури ліцензування для суб'єктів господарювання – потенційних ліцензіатів; в ефективнішому усуненні з ринку неякісних виробників, продавців, надавачів послуг, виконавців робіт; у підтримці суб'єктів господарювання, діяльність яких відповідає ліцензійним вимогам; у захисті економічних і соціальних інтересів держави, суспільства, прав та законних інтересів, життя і здоров'я людини, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища в умовах війни та загальної фінансової нестабільності в Україні і світі тощо вимагає проведення додаткового дослідження ліцензування як важливого засобу регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Цим викликана необхідність наукового дослідження у межах дисертаційної роботи.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.
2. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.
3. Авер'янова Є.В. Поняття ліцензування господарської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 59–63.
4. Авер'янова Є.В. Правове регулювання ліцензування господарської діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.04. К., 2019. 19 с.
5. Алексеева О.Є. Ліцензування як засіб впровадження політики дерегуляції господарської діяльності. *Підприємництво та інновації*. 2017. № 3. С. 84–94. URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/132>.
6. Бекірова Е.Е. Правове регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.04. Одеса, 2005. 202 с.
7. Карчевський К.А. Ліцензування господарської діяльності: правова природа, джерела правового регулювання, поняття та ознаки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. Вип. 44. С. 180–188.
8. Шпомер А. Ліцензування як засіб державного регулювання господарської діяльності. *Право України*. 2004. № 2. С. 55–58.
9. Шпомер А.І. Ліцензування господарської діяльності (господарсько-правовий аспект): дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». А.І. Шпомер. Київ, 2006. 232 с.
10. Баженова А.А. Адміністративно-правове регулювання ліцензування господарської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2017. 215 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/28251>.

11. Кашперський О.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів ліцензування господарської діяльності в Україні. автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Х., 2011. 18 с.
12. Шестак Л.В. Ліцензування як адміністративно-правовий інститут: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2005. 18 с.
13. Авер'янова Є.В. Судова практика як основа вдосконалення законодавства України у сфері ліцензування господарської діяльності. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2018. № 3. С. 71–75.
14. Єлісеєва М.В. Практика розгляду судами справ щодо порушень у частині ліцензування суб'єктів охоронної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 93–95.
15. Бобкова А., Манзюк В. Щодо відміни ліцензування турагентської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 7. С. 59–62.
16. Галасюк С.С. Стандартизація, сертифікація туристичних послуг та ліцензування туристичної діяльності: навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2011. 208 с.
17. Герасименко В., Галасюк С. Ліцензування туристичної діяльності в Україні в контексті міжнародного досвіду. *Журнал європейської економіки*. 2017. Вип. 10, вип. 4. С. 405–417. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/500>.
18. Громова О.М. Правове забезпечення захисту економічної безпеки суб'єктів господарювання: дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.04. Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут, 2015. 199 с.
19. Ярошенко Ю.О. Ліцензування суб'єктів здійснення приватної охоронної діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 52. С. 255–258.
20. Дерев'янко Б.В. Ліцензування як засіб регулюючого впливу держави на діяльність навчальних закладів. *Форум права*. 2011. № 4. С. 167–178.
21. Зубчик О.А. Ліцензування як форма контролю та інструмент державного управління в сфері вищої освіти. *Менеджер*. 2016. № 1. С. 71–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2016_1_12.
22. Миронова Г.А. Модернізація цивільного законодавства у сфері надання медичної допомоги: монографія. Г.А. Миронова. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака, 2020. 200 с.
23. Миронова Г.А. Цивільно-правове регулювання відносин із надання медичних послуг. *Цивільно-правовий механізм регулювання відносин із надання послуг в Україні: монографія*. За ред. О.Д. Крупчана, Ю.О. Заїки. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2021. С. 259–289.
24. Рижкова Є.Ю. Господарсько-правове регулювання діяльності приватних закладів охорони здоров'я: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Є.Ю. Рижкова. Кривий Ріг, 2019. 232 с.
25. Ілларіонов О.Ю. Адаптація вугільного законодавства України до норм Європейського Союзу. *Економіка та право*. 2008. № 2(21). С. 90–97. URL: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/748>.

26. Ілларіонов О.Ю., Склярук І.С. Державно-приватне партнерство у вугільній галузі України: господарсько-правовий аспект. *Вісник ІЕПД НАН України*. 2011. № 1. С. 104–111.

27. Деревянко Б.В. Окремі питання ліцензування зовнішньоекономічних операцій. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року): у 2-х част.* Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2018. Частина друга. С. 34–37. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/499>.

28. Солошкіна І.В. Ліцензування діяльності фінансових установ. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2017. № 21. С. 66–69. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/8392>.

29. Туманов В.В. Ліцензування господарської діяльності з випуску та проведення лотерей. *Форум права*. 2010. № 2. С. 513–518. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

30. Колесников К.В. Ліцензування ріелторської діяльності як засіб державного регулювання в Україні та за кордоном. *Форум права*. 2009. № 3. С. 329–336.

31. Майборода Ю.В. Європейський досвід ліцензування господарської діяльності на автомобільному транспорті. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Випуск 7. Частина 2. С. 33–36.

32. Маліченко О.М. Особливості правового регулювання ліцензування господарської діяльності у сфері обігу дорогоцінного каміння. *Держава і право*. 2010. № 48. С. 680–686.

Володимир СОПРУН,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Донецького національного університету

імені Василя Стуса, адвокат, м. Вінниця

<https://orcid.org/0009-0003-4675-0915>

СПОСОБИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ПРАВОВІДНОСИНАХ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Діяльність суб'єктів господарювання, яка здійснюється у промисловій сфері, є рушійною силою національної економіки. Саме забезпечення дієвих способів захисту їх прав та інтересів сприятиме подальшому відновленню та розвитку економіки в умовах сучасних реалій.

Як свідчить практика останніх десятиліть, саме судова форма захисту прав підприємців є найбільш нормативно регламентованою та дієвою. У той же час,